

Sociale hulpverlening aan landgenoten over de grens in begin van deze eeuw

In 1904 sloten Nederland en Duitsland een Vestigingsverdrag. Hierin werd bepaald dat de onderdanen van beide landen het recht hadden zich in het andere land te vestigen.

Problemen konden zich voordoen als mensen hulpbehoevend werden. In dat geval was het gastland verplicht te voorzien in het levensonderhoud totdat terugkeer naar het vaderland mogelijk was. Al gauw bleek dat de Duitse autoriteiten in repatriëring de oplossing van de moeilijkheden zagen.

Zo zouden remigranten ten laste komen van de Nederlandse staat. De gedachte drong zich reeds spoedig op dat, als mensen toch onderhouden moesten worden, ze net zo goed in Duitsland konden blijven. Hier lag een taak voor de grenscommissaris. Die commissaris was oorspronkelijk aangesteld om de uitleidingen te regelen. Nu bleek dat hij zich ook nuttig kon maken bij de ondersteuning van behoeftige Nederlanders in Duitsland.

Bijspringen

Zo vroeg in 1920 de Gronause grenscommissaris aan zijn Enschedese kollega om bijstand voor Johanna Beerlage. Zij was geboren in 1851 in de gemeente Lonneker. Al 16 jaar werd zij verzorgd in het R.K. ziekenhuis te Gronau. De Landesversicherungsanstalt Münster betaalde de verpleegkosten. Nu had Johanna behoefte aan kleding en schoeisel. Dit kon ze niet betalen van haar invaliditeitsuitkering van 3 Mark per maand. Wilde de Nederlandse regering bijspringen? Het Ministerie van Binnenlandsche Zaken reageerde positief. Johanna kreeg een éénmalige uitkering van 550 Mark. Ze heeft er niet lang

plezier van gehad. In maart 1921 is ze overleden.

De Rijksinspecteur heeft de meer algemene doelstelling van de hulp héél fraai verwoord: 'Een hoge taak, omdat de behoeftige mensch is en als zoodanig recht heeft op het behoud van zijn individualiteit, zoodat, waar het gebrek aan dagelijksch brood zijn levensmoed deed zinken en den grondtoon van zijn leven van den majeur in den mineur deed overgaan, de helpende hand dient te worden toegestoken, op dat hij worstelende ontkome.'

Declaratie

Het toesteken van de helpende hand vergde enige administratie. Als nu de familie Smit in Rheine bijstand nodig had, kon ze terugvallen op het gemeentelijke Wohlfahrtsamt. Het Amt declareerde de kosten bij de Enschedese grenscommissaris. Deze zond de declaratie naar Binnenlandse Zaken. Het ministerie zond het geld naar het Nederlands Gezantschap te Berlijn.

De betrokken Duitse gemeente kon zich dan – op de hoogte gesteld door de grenscommissaris – laten uitbetalen door het Gezantschap. Voor de verificatie van aanvragen om ondersteuning kon de commissaris beschikken over controleurs en armenbezoekers. Controleur Verwey was somtijds eerder sociaal dan ambtelijk bezig. De zaak Henricus Kientz heeft maanden geduurd. Henricus was

begin 1920 met zijn gezin uit Bochum naar Enschede vertrokken. Voorlopig waren zij ondergebracht in het voormalige vluchtelingenkamp aan de Deurningerstraat. Henricus had echter bij zijn vertrek verzuimd enige achterstallige belastingen te betalen. Reden waarom de Duitse douane de uitvoer van zijn meubelen niet toestond. Uiteindelijk betaalde Verwey uit eigen zak 38 Mark aan de Stadtkasse Bochum. Hij verzocht trouwens wel beleefd om terugbetaling. Ook de tot 300 Mark opgelopen rekening van de expediteur voor verzend- en opslagkosten werd betaald. Zodat Kientz na verloop van een half jaar weer over zijn meubels kon beschikken.

Inflatie

De waanzinnige Duitse inflatie van 1923 bevorderde de verstrekking van hulp in natura. Een even bezorgde als sympathieke rapporteur vroeg zich af: 'Moet voor deze mensen niet iets meer worden gedaan. Moet niet eens gezorgd worden voor kleding, voor dekking, voor brandstof, ja! ik zou haast willen zeggen voor een kleine versnapering als een busje corned beef of een pakje tabak?' Kenmerkend voor de lage levensstandaard in die tijd was de grote belangstelling voor een partij eetbaar vet. De Nederlandse regering had in haar grootmoedigheid de partij ter bedeling gesteld voor de Nederlanders in Rheine en Nordhorn. Als extraatje voor de paasdagen. Onder gejuich kwam de sleperswagen met vet bij het distributielokaal aan. Van dit gebeuren is nog een foto gemaakt. Het was helaas niet mogelijk deze foto te achterhalen.

H.E. Keuken

Bron: Gemeente-archief Enschede